

Euroopa on uppumas!

Kui pilved on täis vihma, siis nad valavad seda maa peale (Koguja raamat 11,3)

Paar nädalat oleme jälginud inimeste heitlust vesise stiihiga Kesk-Euroopas. Tavaliselt vihmapiilved ikka liiguvad maa kohal, kuid vahel jäävad nad ka pikemaks ajaks toppama. Kui 1993. aastal tekitas nädalaid sadanud vihm tohutu üleujutuse USAs, siis nüüd tegi kuum ja niiske lõunast tulnud õhumass Austria, Tšehhi- ja Saksa maa kohal sedasama.

Sajandite jooksul kaldatamidega aheldatud jõed ei suutnud taevast tulnud veehulka kuidagi oma sängidesse mahutada. Vähe on neil aladel säilinud ka käsnadena vett imavaid soid-rabasid-metsi. Mõnel pool tõusis jõgede veenivoo kümme-kolmteist tavalisest kõrgemale. Mida see kaasa tõi, võime veel tükka aega lugeda-kuulda.

Ohtlikud elupaigad

Suur osa inimkonnast elab suurte jõgede ääres, madalikel või mererannikul. Vee lähedus on aga sageli Damoklese mõõgaks sealsete elanike pea kohal. Üleujutused võivad tekkida mitmel põhjusel: kevadisest lumesulamise veest, jääumistustest, tugevatest vihma-dest ning nn tormilainetest.

Kõige tuntum üleujutus on muidugi piibli aegade ülemaailmne uputus, mille põhjus ei kuulu nimetatud raamatu kohaselt ühegi eelnimetatu alla. Arvutuste kohaselt oleks ka siis, kui kogu atmosfääris veeauruna sisalduv vesi langeks maapinnale, veekihi paksus kõigest paar sentimeetrit. Arvatavasti on see lugu ühe kohutava kohaliku uputuse kajastus rahvapärimestes.

Iga rahvas vaatab ajaloo-sündmusi – ka uputusi – oma

Tuletõrjuja püstitamas liivakottidest barjääri Pillnitsi lossi kaitseks Dresdeni lähedal Saksamaal.

mätta otsast. Vanemad inimesed mäletavad hästi suuri üleujutusi Eestis möödunud sajandil. Mõnel kevadel muutus Emajõe Ateenaa Emajõe Veneetsiaks.

Praeguse Kesk-Euroopa häda teeb meile mõistetavaks just ajaline ning geograafiline lähedus. Kipume unustama, et näiteks 1994. aastast alates on pea igal suvel Euroopat tabanud suured üleujutused, mõnda neist on kutsutud ka sajandi loodusõnnetuseks.

Rääkimata veidi varasematel uputustel (1953. aastal uppus Hollandis kahe päeva-

ga 1800 inimest ning Inglismaal 300) või kaugematest: 1970. aasta 13. novembril kaotas tormilaines elu 300 000 Bangladeshil elanikku. Möödunud sajandi jooksul hukkus Hiinas sealsetes üleujutustes seitse miljonit inimest.

Õnnetus õpetab (Türi vanasõna)

Suured üleujutused toimuvad mereäärsetel aladel siis, kui tormilaine saabumine langeb ühte loode tõusulainega.

Mõnikord panevad õhurõhu muutused sügavates tsükloni-

tes liikuma veemassid, tekitades pika laine, mis on eriti ohtlik lahtedele või jõesuudmetele lähenemisel, nagu näiteks Neeval.

Kui tuul on kaua puhunud ühes suunas, võib vesi hakata kuhjuma kitsastes lahtedes, nii võib lihtsustatult seletada Pärnu üleujutusi.

Neeva on Peterburi asutamisaastast alates püüdnud linna uputada 270 korral.

Puškin kirjeldas 1824. aasta katastroofi nii: "Õel vesi kedagi ei säästa, lööb kõikjal sisse ukseuust, latv ainult paistab raagus puust, hein, pakuotsad,

voodid, vaibad, puuristid, hauast kistud laibad – kõik ujub tänaval kesk saasta!" Surma sai tookord 569 elanikku.

Uputuses, mis tabas linna sada aastat hiljem, olivat hukkunuid loetud juba kahe tuhande ümber. Nüüd peab Peterburit uute üleujutuste eest kaitsma hiiglaslik tamm, mille avad ohu korral suletakse. Solgisurm (linna heitveed ei taha tammi avastest Soome lahte jõuda) ei ole ilmselt nii hull kui ülelinnaline uputus.

Sarnased probleemid kimbutasid varasematel aegadel ka Londoni elanikke. Tormilained ulatusid sageli Thamesi suudmest südalinna välja. 1953. aastal oli isegi City üleujutatud. 1974. aastal hakati ehitama gigantset Thamesi barjääri.

See kujutab endast liikuvat, mitmest osast koosnevat terastammi, mis tormi korral tõuseb jõe põhjast ning sulgeb tee merelt tulevale lainele. Alates 1983. aastast on too rajatis Londonit palju kordi päästnud.

Liivarannad kaovad

Eesti rannikut, eriti Pärnut ja Haapsalut, tabavad sügiseti tormi tekitatavad tõusulained, mis kergitavad merevee isegi kuni kaks ja pool meetrit üle normi ehk Kroonlinna nullpunkti.

Kliima soojenemise stsenaariumide kohaselt võivad meie liivarannad aastakümnete pärast vee alla jääda. Tallinna elanikke aga ähvardab uputada maailmas ainulaadne kunstlik veehoidla, mille vesi algselt koosnes pisaraist. Linda omist muidugi.